

Μέθοδοι Πειθαρχίας

που καλλιεργούν την Υπευθυνότητα και
Ψυχική Ανθεκτικότητα στα παιδιά

Χριστιάνα Δίπλη

Εγγεγραμμένη Εκπαιδευτική / Σχολική Ψυχολόγος (Αρ. εγγρ. 480)

Συστημική Ψυχοθεραπεύτρια Παιδιών- Εφήβων- Ενηλίκων

Λευκωσία - Λάρνακα - Αμμόχωστο

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
CYPRUS PEDAGOGICAL INSTITUTE

Αίτημα

- «Πώς καλλιεργούμε την υπευθυνότητα στα παιδιά μας»

- Στόχος:

- Οι γονείς να αποκτήσουν δεξιότητες ζωής και τρόπους

διαχείρισης προβλημάτων που σχετίζονται με θέματα όπως:

- Αδιαφορία των παιδιών για το σχολείο και τη σχολική εργασία
- Απειθαρχία και ανυπακοή στους σχολικούς κανονισμούς
- Άρνηση να ενσωματωθούν στο σχολικό περιβάλλον εξαιτίας

απόρριψης από τους άλλους μαθητές

Περιεχόμενο

1. Εισαγωγή: Υπευθυνότητα

- Ορισμό
- Μοντέλα ανάπτυξης υπευθυνότητας

2. Προσεγγίσεις Πειθαρχίας

- Αυταρχική πειθαρχία
- Ανεξέλεγκτη επιτρεπτικότητα
- Θετική πειθαρχία

3. Θέτοντας Όρια και Πειθαρχία

- Πρακτικές εισηγήσεις
- 3 Γονικές Δεξιότητες

4. Πειθαρχία, Ψυχική Ανθεκτικότητα και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας

- Ενίσχυση Ψυχικής Ανθεκτικότητας

Περιεχόμενο

5. Μέθοδοι Πειθαρχίας και Αξίες Ζωής

- Ηθική και Κοινωνική Ανάπτυξη, και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας
- Πώς διαμορφώνονται οι ΑΞΙΕΣ τους

6. Παράγοντες ανάπτυξης απειθαρχίας ή ανευθυνότητας στα παιδιά

- Αρνητικά γεγονότα που επηρεάζουν το επίπεδο υπευθυνότητας στα παιδιά
 - στην Οικογένεια
 - στο Σχολείο

7. Τύποι γονέων- Πηγές ανευθυνότητας για τα παιδιά

8. Καταληκτικά σχόλια

Παιδί/ιά.....

Μαθητής/τρια.....

Έφηβος/η.....

1. Εισαγωγή: Υπευθυνότητα

Κατανοώντας

ΤΟ Οικογενειακό Περιβάλλον Πειθαρχίας

και Ανάπτυξης

Υπευθυνότητας και Εαυτού

Οι «αντιδράσεις» των παιδιών

είναι «συμπτωματικές»,

λειτουργούν σαν «πυξίδα»,

είναι «παραπλανητικές»

και δεν έχουν καμία σχέση με την «αιτία»

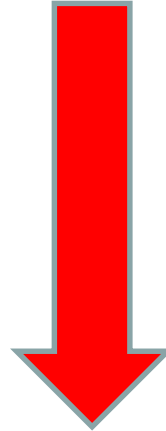
Τα τελευταία χρόνια

- Με βάση δεδομένα πολλών ερευνών
 - υποστηρίζεται ότι οι σημερινοί νέοι επιδεικνύουν ανεύθυνες και αρνητικές συμπεριφορές
 - χαμηλή ατομική και κοινωνική υπευθυνότητα όπως
 - φτωχή σχολική επίδοση
 - υιοθέτηση πρακτικών που βλάπτουν την υγεία
 - κάπνισμα, χρήση ναρκωτικών ουσιών, έλλειψη άσκησης, κακή διατροφή
 - βία
 - και αντικοινωνική, ανώριμη και ανεύθυνη συμπεριφορά.

Ορισμός Υπευθυνότητας

- Υποχρέωση κάποιου
 - να ανταποκριθεί σε κάτι που έχει αναλάβει
 - και να λογοδοτήσει για τις σχετικές ενέργειές του
 - Αντίθετα: ασυνειδησία, ασυνέπεια, ανευθυνότητα
- Canfield και Siccone (1995)
 - «η συνειδητοποίηση και αναγνώριση του εαυτού σαν πηγή των εμπειριών των ατόμων»

Εισηγήσεις – Μέθοδοι Πειθαρχίας

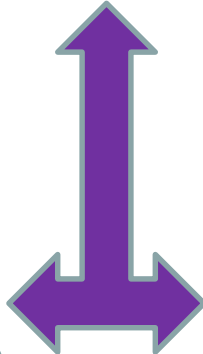

**Συστημική
Προσέγγιση**

Κατανοώντας το **οικογενειακό**
περιβάλλον πειθαρχίας

Ανάπτυξη
Υπευθυνότητας και Εαυτού

Καλλιέργεια της υπευθυνότητας των μαθητών

- **Σημαντικό πρόβλημα**
 - απασχολεί την κοινωνία μας γενικότερα
- **Συντονισμένες** προσπάθειες όλων των πλευρών
 - Διεύθυνση Σχολείου
 - Εκπαιδευτικοί
 - Γονείς και Συνδέσμους Γονέων
 - Μαθητές
 - Υπουργείο Παιδείας
 -

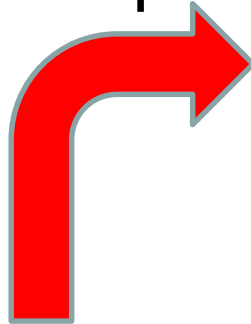
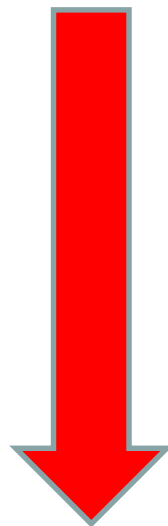
Προσέγγιση Εστιασμένη στη Λύση “Solution Focus Approach”

ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ
απειθαρχία..... ανευθυνότητα

Εισηγήσεις
Τεχνικές
Ενδυνάμωσης γονέων

Διερεύνηση ψυχικών αναγκών
Επιδοσιακά αντικείμενα
Κοινωνία της επίδοσης

Νοηματοδότηση και σημασιοδότηση συμπεριφορών

ΘΕΤΙΚΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ

(Αποθεματική Διαγνωστική Προσέγγιση)

2. Προσεγγίσεις Πειθαρχίας

Προσεγγίσεις Πειθαρχίας και Διαπαιδαγώγησης και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας

1) Αυταρχική πειθαρχία

- Αυστηρά όρια χωρίς ελευθερία

2) Ανεξέλεγκτη επιτρεπτικότητα

- Ελευθερία χωρίς όρια

3) Θετική πειθαρχία

- Ελευθερία μέσα από την συνεργασία και την υπευθυνότητα

1. Αυταρχική πειθαρχία

...Αυστηρά όρια χωρίς ελευθερία...

1. Αυταρχική πειθαρχία

- Οι γονείς θεωρούν την υπακοή ως αρετή
- Υιοθετούν
 - αυστηρούς και τιμωρητικούς τρόπους
- Για να ελέγξουν τη συμπεριφορά και τις στάσεις των παιδιών τους

...Αυστηρά όρια χωρίς ελευθερία...

Αποτέλεσμα και πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά

- Οι γονείς

- έχουν την εξουσία
- και είναι υπεύθυνοι για την επίλυση όλων των προβλημάτων

- Τα παιδιά

- αντιδρούν με θυμό, πείσμα, διάθεση εκδίκησης και επαναστατικότητα
- αποσύρονται από τα δικαιώματα τους και υποτάσσονται
 - επειδή γιώθουν φόβο

Χτίζοντας Χαρακτήρα και υπευθυνότητα

Όταν ένα παιδί ζει

- ✓ μέσα στην κριτική μαθαίνει να κατακρίνει
- ✓ μέσα στην έχθρα..... μαθαίνει να καυγαδίζει
- ✓ μέσα στην ειρωνεία... μαθαίνει να είναι ντροπαλό
- ✓ μέσα στην ντροπή ... μαθαίνει να αισθάνεται ένοχο

2. Ανεξέλεγκτη επιτρεπτικότητα

... Ελευθερία χωρίς όρια...

2. Ανεξέλεγκτη επιτρεπτικότητα

- Η κατάσταση όπου επικρατεί
 - είναι μία ακραία διάσταση ελευθερίας
 - μία ανεκτικότητα των γονέων
 - ΠΟΥ επιτρέπει στο παιδί να κάνει ότι θέλει

... Ελευθερία χωρίς όρια...

Αποτέλεσμα: τί μαθαίνουν και πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά

- Οι κανόνες
 - είναι για τους άλλους
 - τα παιδιά κάνουν ότι θέλουν
- Ο ρόλος των γονέων
 - είναι να υπηρετούν τα παιδιά
- Τα παιδιά
 - δεν έχουν ποτέ καμία ευθύνη
- Ανάπτυξη έλλειψης σεβασμού

Χτίζοντας χαρακτήρα και υπευθυνότητα

- Όταν υπάρχει
 - αμέριστη επιτρεπτικότητα
 - και μη θέσπιση λογικών ορίων...
- Δημιουργούμε άτομα που είναι συνήθως
 - **Εγω-κεντρικά**
 - **Αν-εύθυνα**
 - **Αν-ασφαλή**

3. Θετική Πειθαρχία

...Ελευθερία μέσα από
την συνεργασία
και την υπευθυνότητα...

Θετική Πειθαρχία

- Είναι η εναλλακτική λύση
 - ανάμεσα στα δύο αναποτελεσματικά άκρα
 - Αυταρχικής πειθαρχίας
 - Ανεξέλεγκτης επιτρεπτικότητας
- Αμέσως μετά την μάθηση και την αγάπη, το καλύτερο δώρο του γονιού προς το παιδί
 - είναι η αίσθηση της πειθαρχίας
- Πειθαρχία σημαίνει διδασκαλία
 - όχι τιμωρία
- Η Πειθαρχία αφορά την θέσπιση ορίων

Αποτέλεσμα: τί μαθαίνουν και πώς ανταποκρίνονται τα παιδιά !!!!!

- Υπάρχει υπευθυνότητα και συνεργασία
 - στα διάφορα πλαίσια
 - στο σχολικό πλαίσιο
 - η οποία βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό
- Τα παιδιά μαθαίνουν
 - να είναι υπεύθυνα
 - να συνεργάζονται
 - ότι η κάθε επιλογή που κάνουν στη ζωή τους έχει πάντα κάποια συνέπεια

Χτίζοντας χαρακτήρα και υπευθυνότητα

- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην **κατανόηση**
 - μαθαίνει να είναι υπομονετικό και υπεύθυνο
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην **ενθάρρυνση** και στον **έπαινο** μαθαίνει να
 - έχει εμπιστοσύνη
 - εκτιμά
 - έχει αυτοεκτίμηση
 - είναι υπεύθυνο

3. Θέτοντας Όρια και Πειθαρχία

Πρακτικές εισηγήσεις

Θέτοντας Όρια - Πρακτικές εισηγήσεις

- Κάθε αρχή και δύσκολη
 - ένταση της απόσβεσης
 - απόσβεση
- Δείξτε αποφασιστικότητα
- Εφοδιαστείτε με υπομονή και επιμονή

Θέτοντας Όρια - Πρακτικές εισηγήσεις

- Αναγνωρίστε την σημασία του να υπάρχουν κανόνες
- Δεν είναι παιχνίδι εξουσίας
 - μεταξύ παιδιού και γονέων
- Αφορά το χτίσιμο της προσωπικότητας του παιδιού
- Είναι η «προίκα» που δίνετε στα παιδιά σας για να αντεπεξέλθουν στην ζωή

Θέσπιση Κανόνων και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας

- Είναι οι κανόνες σας
 - λογικοί; απλοί; δίκαιοι;
 - στόχοι απλοί και επιτεύξιμοι ΕΠΙΤΥΧΙΑ
 - επιβράβευση
- Είναι κατανοητοί;
 - βεβαιωθείτε ότι το παιδί γνωρίζει ακριβώς ποιοί είναι οι κανόνες

3 Γονικές Δεξιότητες

και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας

- 1. Προσοχή**
- 2. Προσχεδιασμένη Αγνόηση**
- 3. Αποτελεσματικές Οδηγίες**

1. Η σημασία της ΠΡΟΣΟΧΗΣ

- Όταν μιλάτε το παιδί πρέπει να σας ακούει
- Να είστε κοντά στο παιδί όταν δίνετε οδηγίες
 - προσέξτε ΟΧΙ εντολές
- Κοιτάξτε το κατευθείαν στα μάτια
- Μιλήστε του με σαφήνεια και σταθερό τόνο φωνής
- Αφήστε το πρόσωπο σας να δείχνει αυστηρό ενώ μιλάτε
- Επιμείνετε να σας προσέξει και να ακολουθήσει τις οδηγίες σας
 - οι οδηγίες να είναι πάντοτε λογικές

2. Αγνοείτε τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές

- Μείνετε σταθεροί στους κανόνες
 - που θέσατε μαζί με το παιδί/ παιδιά
- Μην λαμβάνεται υπόψη σας
 - τα αγενή σχόλια και τις διαμαρτυρίες του παιδιού
- Αδιαφορήστε για τα ξεσπάσματα και τις φωνές
 - αφήστε το παιδί χωρίς ακροατήριο

Αγνοείτε τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές (συν.)

- Αν είναι πραγματικά σημαντικό να πειθαρχήσει εκείνη την στιγμή το παιδί
 - δείξτε του ότι εννοείτε αυτό που λέτε
- Σταθείτε κοντά του και επαναλάβετε την απαίτηση σας
 - με υψηλό και σταθερό τόνο φωνής
 - και με έντονο βλέμμα όχι ουρλιάζοντας
- Δεν είναι κακό να δείχνετε πραγματικά θυμωμένοι!!!!

3. Δίνοντας οδηγίες - κάνοντας υποδείξεις

- Κάντε υποδείξεις διατυπωμένες
 - με συντομία και σαφήνεια
 - ευγενικά
χαρίζεται ο σεβασμός κερδίζεται δεν
- Κάντε μία υπόδειξη κάθε φορά
- Χρησιμοποιήστε οδηγίες που καθορίζουν με σαφήνεια την επιθυμητή συμπεριφορά
- Δεν είναι καλό να χρησιμοποιείτε απαγορευτικές εντολές του τύπου «ΜΗΝ»
 - αλλά του τύπου «ΟΤΑΝ.....ΤΟΤΕ.....»
- Δώστε στα παιδιά το δικαίωμα της επιλογής

Δίνοντας οδηγίες - κάνοντας υποδείξεις (συν.)

- Μην δίνετε περιττές οδηγίες και μην απειλείτε τα παιδιά
 - δημιουργείται ένταση και αντίδραση
- Επαινέστε την συμμόρφωση
 - και τηρείστε τις ανάλογες συνέπειες για την ΜΗ-συμμόρφωση
- Υποστηρίξτε τις υποδείξεις που κάνει ο άλλος γονιός
- Να έχετε ρεαλιστικές προσδοκίες
- Κάντε το ξεκάθαρο ότι «Όχι» σημαίνει «Όχι»
- Τα λόγια σας πάντοτε να υποστηρίζονται από τις πράξεις σας

4. Πειθαρχία, Ψυχική Ανθεκτικότητα και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας

Ψυχική Ανθεκτικότητα και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας

- Ψυχική ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα του ατόμου να
 - Αναγεννιέται
 - και να επανέρχεται δριμύτερος
 - Προσαρμόζεται με επιτυχία στο περιβάλλον
 - Αντέχει στις δυσκολίες
 - και να επαναδομεί τον εαυτό του παρά τις όποιες αντιξοότητες
 - Αναπτύσσει επάρκεια: κοινωνική, ακαδημαϊκή και επαγγελματική
 - παρά την έκθεση του σε έντονο στρες

Ψυχική Ανθεκτικότητα και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας (συν.)

- Μπορεί να **θέτει τον εαυτό του ολοκληρωτικά**
 - **στην επίτευξη** ενός σκοπού/στόχου
- **Διαθέτει κοινωνικές δεξιότητες** όπως
 - ικανότητα **λήψης απόφασης**
 - **διεκδικητικότητα**
 - **ικανότητα επίλυσης προβλημάτων**
- Δημιουργεί **υγιείς και ζεστές σχέσεις**
- Διαθέτει το **εσωτερικό κέντρο ελέγχου**
- Χαρακτηρίζεται από **αυτονομία και ανεξαρτησία**

Ψυχική Ανθεκτικότητα και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας (συν.)

- Διαμορφώνει μια αισιόδοξη στάση για την προσωπική του εξέλιξη
- Διαθέτει ευελιξία
 - και να χρησιμοποιεί διάφορες στρατηγικές στην επίλυση προβλημάτων
- Έχει τις ικανότητες και την δίψα για μάθηση
- Παρέχει συνεχώς κίνητρα στον εαυτό του
- Έχει διαμορφώσει ψηλή αίσθηση εμπιστοσύνης στον εαυτό του

Ενίσχυση Ψυχικής Ανθεκτικότητας

- Οι γονείς να
 - προωθούν την ανάπτυξη
 - θετικών συναισθηματικών σχέσεων
 - εκτιμούν και να ενθαρρύνουν
 - τη διαδικασία της μάθησης
 - θέτουν σαφή και ξεκάθαρα όρια
 - προάγουν την κατανομή ευθυνών

Ενίσχυση Ψυχικής Ανθεκτικότητας

- Οι γονείς να
 - εκφράζουν υψηλές αλλά ρεαλιστικές προσδοκίες
 - για επιτυχία των παιδιών
 - υποστηρίζουν την ικανότητα των παιδιών
 - να στοχοθετούν
 - συμβάλλουν στην ανάπτυξη
 - των αξιών
 - και κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών

5. Μέθοδοι Πειθαρχίας και

Αξίες Ζωής

**Ηθική και Κοινωνική Ανάπτυξη,
και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας**

Αξίες Ζωής - Ηθική και Κοινωνική Ανάπτυξη, και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας

- Οι αξίες τους έχουν σχέση με
 - το πώς γεμίζουν τον χρόνο τους
 - το πώς ξοδεύουν τα λεφτά τους
 - με την λειτουργικότητα τους στην κοινωνία
 - το είδος και την ποιότητα των σχέσεων τους
 - με τους στόχους που θέτουν
 - με τις επιθυμίες τους

Αξίες Ζωής - Ηθική και Κοινωνική Ανάπτυξη, και Ανάπτυξη Υπευθυνότητας

- Οι αξίες μας επηρεάζουν

- ΤΙΣ σκέψεις

- ΤΑ συναισθήματα

- ΤΙΣ συμπεριφορές ΤΟΥΣ

- ΤΙΣ προτεραιότητες ΠΟΥ ΘΕΤΟΥΝ ΣΤΗΝ ΖΩΗ ΤΟΥΣ

Αξίες

6 ΕΝΔΟ- προσωπικές

- Αγάπη
- Ειρήνη
- Υπευθυνότητα
- Απλότητα
- Τόλμη
- Ελευθερία

6 ΔΙΑ- προσωπικές

- Συνεργασία
- Σεβασμός
- Ηγεσία
- Δικαιοσύνη
- Προσφορά
- Πολιτότητα (νόμοι)

Πώς διαμορφώνονται οι ΑΞΙΕΣ τους

1. Οικογένεια

2. Φίλους

3. Σχολείο

4. Κοινότητα

5. Κοινωνία – Κουλτούρα – Πολιτισμός

6. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

6. Παράγοντες ανάπτυξης
απειθαρχίας ή ανευθυνότητας
στα παιδιά

Παράγοντες ανάπτυξης απειθαρχίας, υπευθυνότητας ή ανευθυνότητας στα παιδιά

- Οικογενειακοί παράγοντες

- δομή
- οργάνωση
- δυναμική σχέσεων
- συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας

- Σχολικοί παράγοντες

- προβλήματα στο σχολικό περιβάλλον
- συμμαθητές
- δασκάλους κτλ.

Αρνητικά γεγονότα στην Οικογένεια που **επηρεάζουν** **το επίπεδο υπευθυνότητας** στα παιδιά

- Επικείμενο διαζύγιο/ διαζύγιο
- Συγκρούσεις, προστριβές
- Σοβαρά οικονομικά προβλήματα
- Θάνατος κάποιου συγγενούς ιδιαίτερης σημασίας ή αρρώστια
στην οικογένεια
- Ανταγωνισμοί με αδέρφια
- Έλευση ενός νέου παιδιού
- Ψυχολογικά προβλήματα γονέων
- Συζυγικές, οικογενειακές συγκρούσεις

Αρνητικά γεγονότα στο Σχολείο που **επηρεάζουν** **ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑΣ** στα παιδιά

- Φόβος αποτυχίας
- Έλλειψη υποστήριξης
- Αυταρχικός δάσκαλος
- Δάσκαλος χωρίς ενσυναίσθηση
- Απόρριψη από μαθητές
- Πολύ χαμηλές επιδόσεις στα μαθήματα
- Θυματοποίηση
- Στιγματισμός
- Γελοιοποίηση

8. Τύποι Γονέων- Πηγές ανευθυνότητας για τα παιδιά

- 1. Υπερπροστατευτικοί, υπερβολικά αγχώδεις γονείς ή γονείς μη σταθεροί στην συμπεριφορά τους**
- 2. Επιθετικοί, αυταρχικοί, επικριτικοί ή τιμωρητικοί γονείς**
- 3. Υψηλά απαιτητικοί, φιλόδοξοι γονείς**

9. Καταληκτικά σχόλια

ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΑ

- Βασικά ερωτήματα που πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη όσο αφορά την ανεύθνη και προβληματική συμπεριφορά
- Ποιο είναι το κίνητρο της συγκεκριμένης συμπεριφοράς του παιδιού;
- Τι μπορεί να κρύβεται πίσω από την προβληματική συμπεριφορά;
- Η προβληματική συμπεριφορά είναι προϊόν αλληλεπίδρασης με τον γονιό;
- Πως αντιδρά ο γονιός απέναντι στην συμπεριφορά;

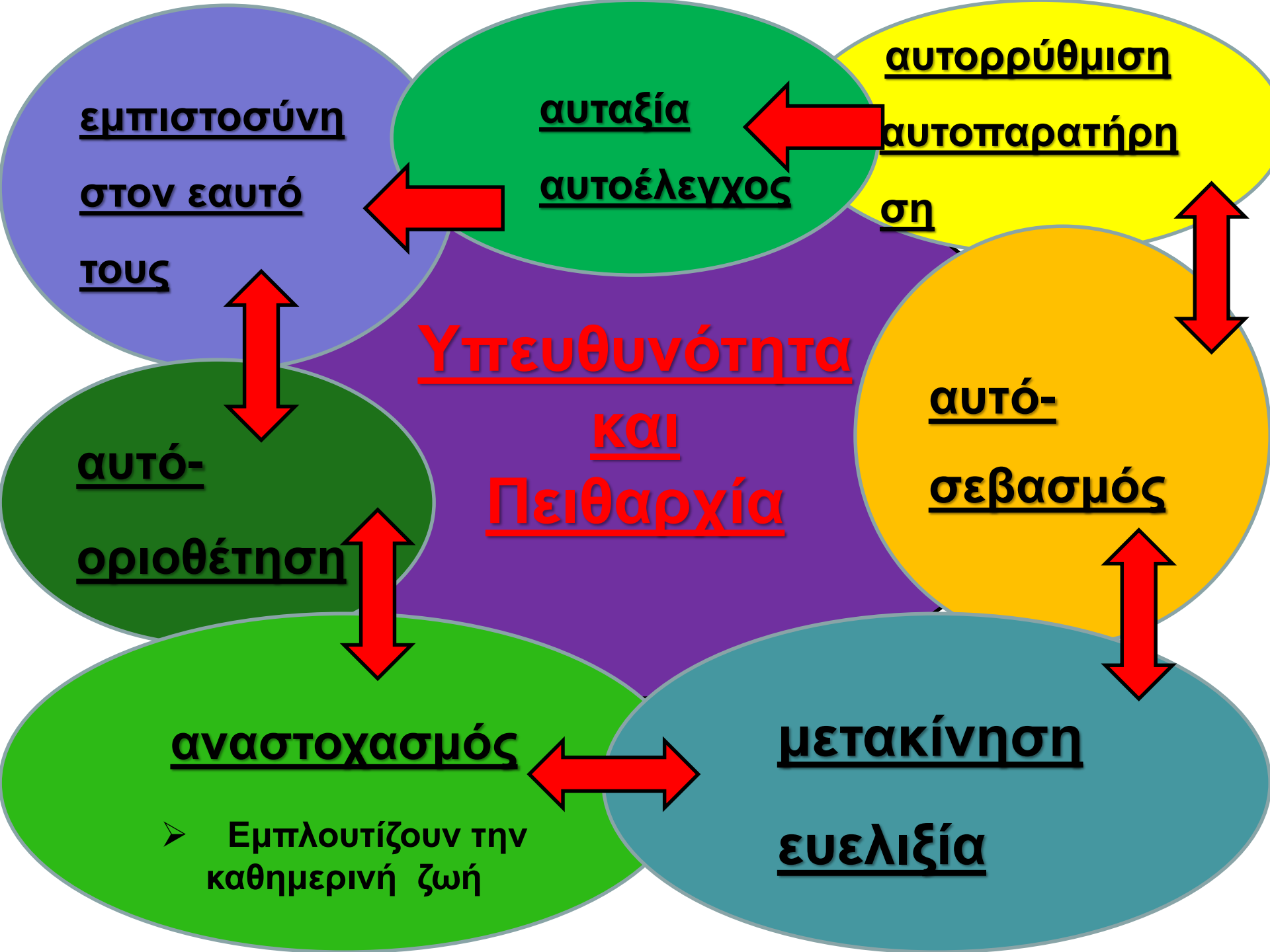
Καταληκτικές εισηγήσεις

- Κάνουμε συζήτηση με τα παιδιά
 - χωρίς να ζητούμε απαντήσεις

Μετακίνηση Διατάραξη,
- Τους δίνουμε
 - τον ζωτικό τους χώρο
 - σεβασμό
 - χρόνο
 - αίσθηση ασφάλειας
 - χωρίς όρους αποδοχή
 - επιλογές
- Να έρθουν αβίαστα σε επαφή και με τις ψυχικές τους ανάγκες
 - να έρθουν σε επαφή με τον εαυτό τους

Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να υποδέχονται

θετικά τις σκέψεις τους

Οι «αντιδράσεις» των παιδιών

είναι «συμπτωματικές»,

λειτουργούν σαν «πυξίδα»,

είναι «παραπλανητικές»

και δεν έχουν καμία σχέση με την «αιτία»

Ευχαριστίες

- Γονείς
- Εκπαιδευτικούς
- Διεύθυνση Σχολείου
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

- **Σύνδεσμος αξιολόγησης Σεμιναρίων
Γονέων:**

- <https://forms.gle/Fd2i5ApcSjCtrdRw5>

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

Ερωτήσεις;

- E-mail:
❖ christianadipli@yahoo.gr
- Τηλέφωνο επικοινωνίας: 96 75 66 60
- Λευκωσία - Λάρνακα - Αμμόχωστο

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Bodrova E., and Leong, D. J.(2005). *Self-Regulation as a Key to School Readiness: How Can Early Childhood Teachers Promote this Critical Competency? In M. Zaslow and I. Martinez-Beck (2013) (Eds.), Critical Issues in Early Childhood Professional Development.* Baltimore: Brookes Publishing.
- Brooks, R., Goldstein, S (2002). *Raising Resilient Children: Fostering Strength, Hope, and Optimism in Your Child.* McGraw-Hill.
- Colvn, G. (2010). *Defusing Disruptive Behavior in the Classroom.* Corwin Press.
- Cummings, E. M., Davies, P. T., & Campbell, S. B. (2000). *Complex patterns of influence: Risk and protective factors. Developmental Psychopathology and Family process: Theory, Research, and Clinical Implications* (pp. 124-151). New York: Guilford Press.
- Cummings, E. M., Davies, P. T., & Campbell, S. B. (2000). *Identifying the dynamic processes underlying the development of psychopathology. Developmental Psychopathology and Family process: Theory, Research, and Clinical Implications* (pp. 34-55). New York: Guilford Press.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Cummings, E. M., Davies, P. T., & Campbell, S. B. (2000). *Pathways in development. Developmental Psychopathology and Family process: Theory, Research, and Clinical Implications* (pp. 94-123). New York: Guilford Press.
- Cummings, E. M., Davies, P. T., & Campbell, S. B. (2000). *What is developmental psychopathology? Developmental Psychopathology and Family process: Theory, Research, and Clinical Implications* (pp. 17-34). New York: Guilford Press.
- Daunic, A. P., Smith, S. W., Brank, E. M., & Penfield, R. D. (2006). Classroom based cognitive-behavioral intervention to prevent aggression: Efficacy and social validity. *Journal of School Psychology*, 44, 123-139.
- Goldstein, S. & Brooks, R. (2007). *Understanding and Managing Children's Classroom Behavior: Creating Sustainable, Resilient Classrooms* (2nd Ed). Wiley, John & Sons.
- Gottfredson, G.D., Gottfredson, D.C., Czeh, E.R., Cantor, D., Crosse, S.B., & Hantman, I. (2000). *National Study of Delinquency Prevention in Schools. Final report*. Rockville, MD: Gottfredson Associates.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Lane, K.L., Kalberg, J.R. and Menzies, H.M. (2009). *Developing School-Wide Programs to Prevent and Manage Problem Behaviors: A Step-by-Step Approach*. The Guilford Press, New York, NY. ISBN: 97881606230329.
- Lane, K.L., Wehby, J. H., Robertson, E. J., & Rogers, L. A. (2007). How do different types of high school students respond to school-wide positive behavior support programs? Characteristics and responsiveness of teacher-identified students. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 15, 3-20.
- Mayer, M.J., Van Acker, R., Lochman, J.E. & Gresham, F.M. (2008). *Cognitive-Behavioral Interventions for Emotional and Behavioral Disorders: School-Based Practice*. McGraw Hill.
- Merrell, K. & Gueldener, B. (2010). *Social and Emotional Learning in the Classroom: Promoting Mental Health and Academic Success*. The Guilford Press.
- Pierangelo, R. & Giuliani, G. (2008). *Classroom Management for students with Emotional and Behavioral Disorders*. Corwin Press.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Polsgrove, L., & Smith, S. W. (2004). Informed practice in teaching self-control to children with emotional and behavioral disorders. In R. B. Rutherford, Jr., M. M. Quinn, & S. R. Mathur (Eds.), *Handbook of research on emotional and behavioral disorders* (pp. 399-425). New York: Guilford Press.
- Sailor, W., Dunlap, G., Sugai, G., Horner, R. (2009). *Handbook of Positive Behavior Support*.
- Slavin, R. E. (2005). *Educational Psychology: Theory and Practice (8th ed.)*. Allyn and Bacon Publishers.
- Slavin, R. E. (2007). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία: Θεωρία και Πράξη. Μετάφραση: Έκκεκάκη Λίζα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Smith, S. W., Lochman, J. E., & Daunic, A. P. (2005). Managing aggression using cognitive-behavioral interventions: State of the practice and future directions. *Behavioral Disorders*, 30(3), 227-240.
- Smith, S.W., & Daunic, A. P. (2004). Research on preventing behavior problems using a cognitive-behavioral intervention: Preliminary findings, challenges and future directions. *Behavioral Disorders*, 30(1), 72-76.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Snowman, J. & McCown, R. (2012). *Psychology applied to teaching (13th ed.)* Cengage Learning .
- Sugai, G., & Horner, R. R. (2006). A promising approach for expanding and sustaining school wide positive behavior support. *School Psychology Review*, 35, 245-260.
- Wagner, M., Friend, M., Bursuck, W. D., Kutash, K., Duchnowski, A. J., Sumi, W. C., & Epstein, M. H.(2006). Educating students with emotional disturbances: A National perspective on school programs and services. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 14(1), 12-30.
- Wagner, M., Friend, M., Bursuck, W. D., Kutash, K., Duchnowski, A. J., Sumi, W. C. et al. (2006). Education students with emotional disturbances: A national perspective on school programs and services. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 14, 12 30.